

PRESENTACIÓ DE L'ASSIGNATURA

Titulació oficial		<i>Licentiat in Historia, Archaeologia et Artibus Christianis</i> (120 ECTS) (Equivalent al títol universitari de Màster [BOE 22/04/2015])			
Titulació pròpia		Postgrau en Història i Art cristià (60 ECTS) –títol UB-			
Assignatura		MCCHP02 L'ART ROMÀNIC EN EL CONTEXT EUROPEU (SEGLES IX-XII)			
	Primer	Itineraris	Arqueologia i art Béns culturals i Patrimoni de l'Església Història de l'Església	Àrea	Cursos generals
Any acadèmic		2020-2021	Període lectiu	1 Sem ECTS	10 ECTS
Professor/a		Dr. Antoni Virgili (coordinador)		Llengua	Català, Castellà

Descripció de l'assignatura:

El curs té com a objectiu l'aprofundiment multidisciplinari en el període històric corresponent a l'aparició de l'art preromànic i romànic en l'actual territori català (del segle IX al XII), que és alhora el de la consolidació de les estructures polítiques, socials, culturals i també específicament eclesiàstiques vigents durant tota l'època medieval i moderna i, més enllà, d'altres realitats vives fins avui dia. El curs està estructurat en tres blocs: història política i social, teologia i litúrgia, i art (en sentit ampli, amb l'objectiu de designar els testimonis materials i culturals conservats d'aquesta època, especialment els vinculats amb l'Església), aquest darrer subdividit en les especialitats d'arquitectura i arts plàstiques, manuscrits i música.

Temari abreujat:

1. El context històric: història política i social de Catalunya (Antoni Virgili)
 - 1.1 La "Catalunya" carolíngia (ss. IX-X)
 - 1.2. El procés de feudalització
2. Teologia (Llorenç Sagalés)
 - 2.1. Antecedents patrístics i carolingis
 - 2.2. Del Segle de Ferro (888-1049) a la Reforma gregoriana
 - 2.3. Indicis d'una nova mentalitat
 - 2.4. Darreres escoles de teologia monàstica
3. Art
 - 3.1. Espais, imatges i objectes (Pablo Abella)
 - 3.1.1. Arquitectura
 - 3.1.2. Escultura
 - 3.1.3. Pintura
 - 3.1.4. Arts de l'objecte
 - 3.2. Manuscrits (Matthias Tischler)
 - 3.2.1. Introducció a la història de l'escriptura llatina
 - 3.2.2. La minúscula carolíngia
 - 3.2.3. Selecció i lectura d'exemples d'escriptura carolíngia de Catalunya

3.3. Música (Francesc Garrigosa)

- 3.3.1. Els precedents del cant litúrgic cristià
- 3.3.2. La litúrgia de l'església medieval i la música
- 3.3.3. El cant gregorià i la seva expansió
- 3.3.4. La tradició escrita: els inicis de la notació musical
- 3.3.5. Ampliació del repertori gregorià

Bibliografia bàsica:

1. Història política i social

- J. M. Salrach, *El procés de formació nacional de Catalunya (ss. VIII-IX), vol. 1: El domini carolingi. Vol. 2: L'establiment de la dinastia nacional*. Ed. 62.
- P. Bonnassie, *Catalunya mil anys enrere. Vol. 1: Economia i societat prefeudal. Vol. 2: Economia i societat feudal*. Ed. 62.
- J.M. Sans Travé (ed), *Els comtes sobirans de la Casa de Barcelona: de l'any 801 a l'actualitat*. Ed. Generalitat de Catalunya.
- R. d'Abadal, *Els primers comtes catalans*. Col. Biografies catalanes.
- S. Sobrequès, *Els grans comtes de Barcelona*. Col. Biografies catalanes.
- E. Bagué, J. Cabestany, P.E. Schramm, *Els primers comtes-Reis*. Col. Biografies catalanes.
- J. D. Garrido i Valls, *Ramon Berenguer IV*. Rafael Dalmau, ed.
- M. Aurell, *L'expansion catalane en Provence au XII siècle*: 1986
- P. Benito i Monclús, P. «Guerra, aliances per a la guerra i acords de pau. Estratègies militars i politicodiplomàtiques de l'expansió territorial ultrapirinèica de Barcelona i de la Corona d'Aragó (1067-1213)», dins M.T. Ferrer i Mallol, M. Riu i Riu, *Tractats i negociacions diplomàtiques de Catalunya i de la Corona catalanoaragonesa a l'edat mitjana, I/I. Tractats i negociacions diplomàtiques amb Occitània, França i els estats italians, 1067-1213*. IEC, Barcelona, 2009.
- P. Labal, *Los Cátaros: herejía y crisis social*. Crítica, Barcelona.

2. Teologia

- Kurt Flash, *Pensament filosòfic a l'Edat Mitjana*, S. Coloma de Queralt: Edendum, 2007
- E. Vilanova, *Història de la teologia cristiana*, 3 vols., Barcelona: Facultat de Teologia 1992
- J. leclercq, *El amor de las letras y el deseo de Dios. Introducción a los autores monásticos de la Edad Media*, Salamanca: Sígueme, 2009
- A. M. Landgraf, *Introducción a la historia de la literatura teológica de la escolástica incipiente*, Barcelona : Herder, 1956
- M-D. Chenu, *La théologie au XII siècle*, Paris: Vrin, 1975
- G. D'Onofrio, *Storia della Teologia nel medioevo*, 3 vols., Casale Monferrato: Piemme 1996
- Etienne. Gilson, *La filosofie au Moyen Age*, Paris: Payot, 1944
- Henri de Lubac, *Exégèse médiévale: les quatre sens de l'Écriture*, 4 vols., Paris: Aubier, 1959-1964

3. Art

3.1. Espais, imatges i objectes

- Art de Catalunya- Ars Cataloniae*, X. Barral i Altet (dir.), Edns. L'Isard, Barcelona 1997, 10 vols.
- Barral i Altet, X., *L'art pre-romànic a Catalunya, segles IX-X*, Eds. 62, Barcelona 1981.
- Catalunya Romànica*, Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1984-1998, 27 vols.
- Conant, Kenneth John, *Arquitectura carolingia y romànica: 800-1200*. Madrid, 1987.
- Dalmases, N. de ; José i Pitarch, A., *Els inicis i l'art romànic. S. IX-XII*, Barcelona 1986 (2a. ed., 1988).
- Español, F.; Yarza, J., *El romànic català*, Manresa, 2007.
- Gudiol i Cunill, J., *Nocions d'Arqueologia Sagrada Catalana*, Vic, 1902 (2^a ed. 1931-33, 2 vols)
- Junyent, E., *L'arquitectura religiosa a Catalunya abans del romànic*, Curial, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona-Montserrat 1983.
- Junyent, E., *Catalogne Romane*, Zodiaque, 1965 / *Catalunya Romànica. L'arquitectura del s. Xi / del s. XII*, PAM, Barcelona, 1975-1976. Yarza, Joaquín, *Arte y arquitectura en España, 500-1250*, Madrid:

Cátedra, 2004

3.2. Manuscripts

J. Alturo, “Escritura visigótica y escritura carolina en el contexto cultural de la Cataluña del siglo ix”, in *Las raíces visigóticas de la Iglesia en España. En torno al Concilio III de Toledo. Santoral hispano-mozárabe en España ‘Actas de Congreso celebrado en Toledo (21 y 22 de septiembre de 1989)’ [= Memoria Ecclesiae 2 (1991)]*, Oviedo 1991, 33–44 i 298.

J. Alturo, “Tipus d’escritura a la Catalunya dels segles viii–x”, in *Catalunya a l’època carolíngia. Art i cultura abans del romànic (segles ix i x)*, Barcelona 1999, 131–134

J. Alturo, A. M. Mundó, “Problemàtica de les scriptures dels períodes de transició i de les marginals”, in *Cultura neolatina* 58 (1998) 121–148.

B. Bischoff, *Paläographie des römischen Altertums und des abendländischen Mittelalters (Grundlagen der Germanistik 24)*, Berlin 1986

B. Bischoff, *Katalog der festländischen Handschriften des neunten Jahrhunderts (mit Ausnahme der wisigotischen) 1: Aachen – Lambach, Wiesbaden 1998; ... 2: Laon – Paderborn, Wiesbaden 2004; ... 3: Padua – Zwickau, Wiesbaden 2014.*

D. Ganz, “The preconditions for Caroline minuscule”, in *Viator* 18 (1987) 23–44

D. Ganz, “The study of Caroline minuscule 1953–2004”, in *Actes du XIVe Colloque International du Comité de Paleographie Latine, Bains-les-Bons, 19–20 septembre 2003 [= Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde 50 (2004)]*, Köln/Weimar/Wien 2004, 387–398.

T. Licht: “Die älteste karolingische Minuskel”, in *Mittellateinisches Jahrbuch* 47 (2012) 337–346.

A. M. Mundó, J. Alturo, “La escritura de transición de la visigótica a la carolina en la Cataluña del siglo ix”, in *Actas del VIII Coloquio del Comité Internacional de Paleografía Latina*, Madrid 1990, 131–138.

M. M. Tischler: “Das Mittelalter in Europa. Lateinische Schriftkultur”, in *Schrift und Schriftlichkeit. Writing and its use. Ein interdisziplinäres Handbuch internationaler Forschung. An interdisciplinary handbook of international research 1*, hg. von Helmut Günther/Otto Ludwig, Berlin/New York 1994, 536–554.

3.3. Música

Asensio, Juan Carlos. *El canto gregoriano: historia, liturgia, formas...* Alianza Música, 84. Madrid: Alianza, 2003.

Fassler, Margot. *Music in the Medieval West. Western Music in Context.* New York: W. W. Norton, 2014.

Gómez Muntané, Maricarmen. *La música medieval en España.* DeMusica, 6. Kassel: Edition Reichenberger, 2001.

Hiley, David. *Western Plainchant: A Handbook.* Oxford: Oxford University Press, 1993.

Hiley, David. *Gregorian Chant. Cambridge Introductions to Music.* Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Hoppin, Richard. *La música medieval.* Madrid: Akal, 1991.